

การเชื่อมโยงสื่อเพื่อลดช่องว่างทางดิจิทัล: การเชื่อมโยงสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ตสู่วิทยุชุมชน

ศิวพร ศรีสมัย และ พิงรอร งามสุต

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อคือ (1) เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของสารสนเทศที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ภาครัฐ 5 กระทรวงในการเป็นสารของการวิทยุชุมชน (2) เพื่อศึกษาการเชื่อมโยงสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ตสู่วิทยุชุมชนโดยมีผู้จัดรายการเป็นตัวกลาง (3) เพื่อประเมินความต่อเนื่องของการใช้สารสนเทศจากอินเทอร์เน็ตในกลุ่มผู้จัดรายการวิทยุ โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง 5 แห่งจากจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชน (จวช.) ในเขตภาคเหนือตอนบน ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสาร การสังเกตการแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เพื่อศึกษาบริบทและสภาพของจวช. สารสนเทศในเว็บไซต์ภาครัฐศึกษาโดยการวิเคราะห์เนื้อหาที่นำเสนอบนหน้าโฮมเพจและระบบปฏิสัมพันธ์ของเว็บไซต์ การศึกษาในลำดับสุดท้ายใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม และแบบสอบถามเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการเชื่อมโยงสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ตสู่วิทยุชุมชนโดยคัดเลือก จวช. 2 แห่งคือ จวช.คนลุ่มน้ำว้างเป็นตัวแทนจวช.เชิงกายภาพ และ จวช.เพื่อคนชุมชนบ้านแม่ฮัก เป็นตัวแทนจวช.เชิงประเด็น

ศิวพร ศรีสมัย (นศ.ด. นิเทศศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550) ปัจจุบันเป็นนักเขียนอิสระ และพิงรอร งามสุต (Ph.D., Simon Fraser University, Canada, 2000) เป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาวารสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งจากวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การเชื่อมโยงสื่อเพื่อลดช่องว่างทางดิจิทัล: การเชื่อมโยงสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ตสู่วิทยุชุมชน” ของ ศิวพร ศรีสมัย โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิงรอร งามสุต เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ได้รับการประเมินผลการสอบวิทยานิพนธ์ในระดับดี ของหลักสูตรนิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต และงานวิจัยชิ้นนี้ได้รับทุนสนับสนุนจาก “ทุน 90 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” จากกองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลการวิจัยพบว่า วิทยุชุมชนที่ศึกษาทั้ง 5 แห่งหลังจากดำเนินการแล้ว 3-5 ปี ความหลากหลายของรายการวิทยุได้ลดลง ขณะที่ทำวิจัยพบรายการหลักคือ รายการเพลงประกอบสาระ ส่วนรายการที่หายไปเป็นรายการที่เน้นภูมิปัญญาท้องถิ่น การเมือง การอภิปรายประเด็นร้อน การแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนี้ยังพบปัญหาอื่นๆ เช่น กลุ่มผู้บริหารและผู้จัดรายการเกิดความขัดแย้งกันเองด้านหลักการของวิทยุชุมชนโดยเฉพาะประเด็นควรเปิดรับโฆษณาหรือไม่ ปัญหาอุปกรณ์ห้องส่งเริ่มเสื่อมสภาพ ขาดทุนทรัพย์ และขาดการมีส่วนร่วมของผู้ฟัง แม้ว่าจากผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะพบว่าผู้จัดรายการวิทยุชุมชนมีศักยภาพที่จะเชื่อมโยงสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ตสู่รายการวิทยุชุมชน แต่ในระยะยาวการเชื่อมโยงสื่ออาจไม่มีความต่อเนื่องด้วยสาเหตุที่วิทยุชุมชนถูกใช้เพื่อความบันเทิงมากกว่าการแลกเปลี่ยนสารสนเทศตามหลักการวิทยุชุมชน ผู้จัดรายการสูงอายุขาดทักษะทางเทคโนโลยีและวิถีกินภาพลักษณ์ของตนเองหากจะต้องเรียนรู้ทักษะด้านสารสนเทศ นอกจากนี้ผู้จัดรายการส่วนใหญ่นิยมสารสนเทศต่างจากบรรทัดฐานสารสนเทศสำหรับวิทยุชุมชน

ในด้านของรัฐซึ่งควรผลิตสารสนเทศที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวันเพื่อบริการประชาชน พบว่าเว็บไซต์รัฐกลุ่มตัวอย่างมีการออกแบบที่ไม่ดึงดูดใจ ระบบปฏิสัมพันธ์ไม่เอื้อต่อการใช้งานโดยง่าย เนื้อหาบางส่วนเข้าใจยากสำหรับผู้ใช้เป็นประชาชนทั่วไป ขณะเดียวกันผู้จัดรายการวิทยุชุมชนเองเลือกใช้เนื้อหาที่พบในเว็บไซต์วาไรตี้ยอดนิยมมากกว่าเพราะเห็นว่ามีความน่าสนใจกระชับและมีข้อมูลที่ตนจะนำไปใช้ในรายการวิทยุได้ทันที

ในขณะเดียวกันปัจจัยแวดล้อมทางการเมืองมีผลต่อการเชื่อมโยงสารสนเทศเช่นกัน การอนุญาตให้วิทยุชุมชนมีโฆษณาได้ไม่เกิน 6 นาทีต่อชั่วโมงในปี พ.ศ. 2547 ทำให้เกิดความสับสนด้านแนวคิดวิทยุชุมชนเพิ่มมากขึ้น ท้ายที่สุดการระงับการส่งกระจายเสียงชั่วคราวติดตามด้วยการออกข้อกำหนดเพื่อควบคุมเนื้อหาของคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขในปี พ.ศ. 2549 ทำให้

สถานีวิทยุชุมชนซึ่งดำเนินการโดยชาวบ้านหลีกเลี่ยงการนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเมืองเพื่อป้องกันการถูกคุกคามจากอำนาจรัฐและการเมือง

บทนำ

ในทศวรรษที่ผ่านมา หลายหน่วยงานได้พยายามแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำหรือความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันระหว่างคนเมืองและชนบท รัฐลงทุนในโครงการเพื่อขยายการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตในชนบทในหลายรูปแบบโดยหวังว่าการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตในชนบทจะช่วยแก้ปัญหา แต่จากการศึกษาเพื่อประเมินโครงการอินเทอร์เน็ตตำบลกลับพบว่าจำนวนผู้ใช้ประโยชน์ (Non Users) จากโครงการมีจำนวนมากกว่าประชาชนที่ใช้ประโยชน์ (คิวพร ศรีสมัย และประชิด อินทะกนก, 2547; แพรพพรรณ ศรีแสนดี, 2548; ศรีณย์ธร ศศิณกรแก้ว, 2547)

สื่ออินเทอร์เน็ตตำบลและวิทยุชุมชนต่างเป็นสื่อใหม่ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยในช่วงกลางทศวรรษ 2540 แต่ไม่มีโอกาสเสริมศักยภาพของกันและกัน ความแตกต่างระหว่างอินเทอร์เน็ตและวิทยุชุมชนมีปัจจัยที่ต่างเติมเต็มให้กันและกันได้ สื่ออินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่มีข้อมูลข่าวสารปริมาณมาก ทั้งจากภาครัฐ เอกชน และองค์กรต่างๆ แต่เข้าถึงได้ยากสำหรับชุมชนชนบทของประเทศไทย ขณะเดียวกันรูปแบบการสื่อสารของสื่ออินเทอร์เน็ตก็ไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของคนชนบท สำหรับวิทยุชุมชนผู้จัดรายการต้องการสารสนเทศทุกวันเพื่อหมุนเวียนถ่ายทอดให้ผู้ฟังได้รับทราบ แต่สารสนเทศที่ได้มาหรือพัฒนาขึ้นจากประสบการณ์ของคนภายในชุมชนไม่เพียงพอต่อการแก้ปัญหาทางสังคมและเศรษฐกิจในชุมชน รวมถึงไม่สามารถนำเสนอสารสนเทศที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวันซึ่งประชาชนทั่วไปควรรับรู้เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

องค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: UNESCO) ได้ทดลองบูรณาการสื่อผ่านการจัดตั้งศูนย์มัลติมีเดีย

ชุมชนเสริมกับสถานีวิทยุชุมชนที่มีอยู่แล้ว หรือตั้งสถานีวิทยุชุมชนเสริมกับศูนย์มัลติมีเดีย ผลการประเมินโครงการพบว่า การบูรณาการสื่อผ่านการนำเสนอสารสนเทศจากศูนย์มัลติมีเดียหรืออินเทอร์เน็ตไปเผยแพร่ผ่านวิทยุทำให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ฟังรายการวิทยุชุมชนในหลายพื้นที่โดยเฉพาะในสังคมชนบทของประเทศกำลังพัฒนา (UNESCO, 2007)

อย่างไรก็ตามในสังคมไทย สื่อทั้งสองชนิดต่างมีการพัฒนาและดำเนินการคู่ขนานกัน หากมีการเชื่อมโยงสารสนเทศในอินเทอร์เน็ตสู่วิทยุชุมชนได้ก็มีความเป็นไปได้สูงที่จะสามารถขยายกรอบความรู้ความเข้าใจของคนในชุมชนให้กว้างไกลขึ้น รวมถึงการรับรู้ถึงนโยบายและข่าวสารที่จะมีผลกระทบต่อตนเองได้อย่างกว้างขวางและเป็นช่องทางหนึ่งในการลดช่องว่างทางสารสนเทศระหว่างเมืองและชนบท การเชื่อมโยง “สาร” ในอินเทอร์เน็ต สู่ “สื่อ” วิทยุชุมชน จึงเปรียบเหมือนเส้นทางลัดของการแก้ปัญหาการเข้าถึงคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต โดยให้ผู้จัดรายการวิทยุชุมชนเป็นผู้ใช้สื่ออินเทอร์เน็ตแทนสมาชิกชุมชนชนบททั่วไป

วัตถุประสงค์หลักของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสารสนเทศที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านสุขภาพ การประกอบอาชีพ สิทธิพื้นฐานของประชาชน และการเมือง การปกครอง ว่ามีความเป็นไปได้ในการเป็น “สาร” สำหรับผู้จัดรายการวิทยุชุมชนหรือไม่เพียงใด

2. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของการเชื่อมโยงสารสนเทศจากสื่ออินเทอร์เน็ตสู่วิทยุชุมชน โดยมีผู้จัดรายการวิทยุเป็นตัวกลาง

3. เพื่อประเมินความต่อเนื่องของการใช้สารสนเทศจากสื่ออินเทอร์เน็ตในกลุ่มผู้จัดรายการวิทยุชุมชน

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แนวคิดสารสนเทศที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวันของพลเมือง (Everyday Life Information) เป็นกรอบในการคัดเลือกเว็บไซต์ภาครัฐ และคัดเลือกเว็บไซต์ 5 กระทรวง คือ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงแรงงาน กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงยุติธรรม โดยศึกษาสารสนเทศที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ภาครัฐบาลจากหน้าโฮมเพจ ด้านการเชื่อมโยงสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ตสู่รายการวิทยุชุมชน แยกศึกษาเป็นสองช่วงคือ ศึกษาบริบทวิทยุชุมชนจากจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชน (จวช.¹) ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่และลำพูนจำนวน 5 แห่ง ได้แก่ 1) จวช.คนหางดง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ 2) จวช.สันป่าตอง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ 3) จวช.คนลุ่มน้ำวาง อำเภอม่วง จังหวัดเชียงใหม่ 4) จวช.เพื่อคนชุมชนบ้านแม่ฮัก อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ และ 5) จวช.ดอยหลังดำ อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน จากนั้นจึงเลือกจวช. 2 แห่งเพื่อดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมคือ จวช.คนลุ่มน้ำวาง อำเภอแม่ม่วง และ จวช.เพื่อคนชุมชนบ้านแม่ฮัก อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

นิยามศัพท์

สารสนเทศที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ภาครัฐ หมายถึง สารสนเทศที่ผลิตโดยหน่วยงานรัฐตั้งแต่ระดับท้องถิ่นถึงส่วนกลาง มีคุณค่าต่อพลเมืองไม่ว่าในชีวิตประจำวันหรือการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหรือกิจการรัฐของพลเมือง

สารสนเทศสำหรับวิทยุชุมชน หมายถึง เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น เนื้อหาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และการยังชีพรวมทั้งปัญหาของคนในชุมชน เนื้อหาที่

¹ จุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชน (จวช.) เป็นชื่อที่ใช้เรียกสถานีวิทยุชุมชนในช่วงปี พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นการต่อรองระหว่างภาคประชาชนกับรัฐบาล ในระหว่างที่มีความล่าช้าในการสรรหาคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ (กสช.) เพื่อสร้างโอกาสให้ภาคประชาชนได้มีการเรียนรู้ในการดำเนินงานวิทยุชุมชนระหว่างที่ไม่มีกฎหมายรองรับอย่างชัดเจน

เกิดจากการอภิปรายประเด็นปัญหาของชุมชนเพื่อหาทางแก้ไข ข้อมูลและนวัตกรรมจากสมาชิกชุมชน เนื้อหาที่เกิดจากการนำเสนอของผู้หญิง เยาวชน ชนกลุ่มน้อย และข้อความต่างๆ ที่เป็นข่าวสารของชุมชน

การเชื่อมโยงสารสนเทศ หมายถึง การใช้สื่อที่เกี่ยวข้องกับการควบคุม เก็บ และถ่ายทอดข่าวสารสารสนเทศทั้งสื่อใหม่คือคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตร่วมกับสื่อดั้งเดิมคือวิทยุ เพื่อถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวันสู่ประชาชนในพื้นที่ชนบทเพื่อลดช่องว่างสารสนเทศระหว่างสังคมเมืองและชนบท

ความต่อเนื่องของการใช้สารสนเทศ หมายถึง ความสามารถของผู้จัดรายการวิทยุชุมชนในการระบุได้ว่าตนเองต้องการสารสนเทศ บ่งบอกชนิดสารสนเทศที่ต้องการได้ ซึ่งได้ว่าสารสนเทศที่ต้องการอยู่ในแหล่งใด ประเมินคุณภาพและความน่าเชื่อถือและใช้สารสนเทศที่ค้นพบในรายการวิทยุชุมชนได้อย่างต่อเนื่องภายหลังจากผู้วิจัยยุติความช่วยเหลือ

วิทยุชุมชน หมายถึง จุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชน (จวช.) ในพื้นที่ชนบท มีชุมชนเป็นเจ้าของ ดำเนินการโดยชุมชน ออกอากาศเพื่อชุมชน และไม่มีโฆษณาเพื่อหาผลกำไรเชิงธุรกิจ

ผู้จัดรายการวิทยุชุมชน หมายถึง บุคคลหรือหมู่คณะที่มีความหลากหลายทางช่วงอายุ ภาษาพูด และความสนใจ ทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมอุปกรณ์และหรือจัดรายการวิทยุของจวช.อย่างต่อเนื่องโดยทำงานในรูปแบบอาสาสมัคร

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้อาศัยแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยเพื่อเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

1. ช่องว่างทางดิจิทัล (Digital Divide)
2. เทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate Technology) และการบูรณาการการใช้สื่อ (Integration of Media Use)

3. แนวคิดเกี่ยวกับผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatekeeper)

4. ความสามารถทางสารสนเทศ (Information Literacy)

5. แนวคิดการประเมินเว็บไซต์

6. แนวคิดวิทยุชุมชน

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน และใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ รวมถึงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาบริบทของสถานี ศึกษาในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2549 – มีนาคม พ.ศ. 2550 โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร การวิเคราะห์เอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึก

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาสารสนเทศที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ภาคีรัฐบาล โดยการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์เนื้อหาตามแบบประเมิน และการประเมินเว็บไซต์ภาครัฐโดยผู้จัดรายการวิทยุชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาความเป็นไปได้ในการเชื่อมโยงสารสนเทศจากสื่ออินเทอร์เน็ตสู่วิทยุชุมชน โดยมีผู้จัดรายการวิทยุเป็นตัวกลาง ศึกษาในช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2550 – มีนาคม 2551 โดยศึกษาผู้จัดรายการวิทยุชุมชนจำนวน 34 รายด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มผู้ฟังรายการวิทยุชุมชน และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินความต่อเนื่องของการใช้สารสนเทศจากสื่ออินเทอร์เน็ตในกลุ่มผู้จัดรายการวิทยุชุมชน โดยผู้วิจัยและผู้จัดรายการวิทยุชุมชนได้ร่วมกันประเมินความต่อเนื่องในการใช้สารสนเทศจากสื่ออินเทอร์เน็ตของผู้จัดรายการ ในขั้นตอนนี้ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตการณ์ ณ สถานีวิทยุพื้นที่วิจัย และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้จัดรายการวิทยุ

ผลการวิจัย

บริบทจุดปฏิบัติการวิทย์ชุมชน

จุดปฏิบัติการวิทย์ชุมชน (จวช.) 5 แห่งที่เลือกศึกษาก่อตั้งมาแล้วระหว่าง 3-5 ปี แต่จากปัจจัยทั้งภายนอกและภายในสถานี ทำให้สถานีมีการปรับตัวอยู่ตลอด ไม่ว่าจะเป็นนโยบายรัฐที่อนุญาตให้มีโฆษณาได้ไม่เกินชั่วโมงละ 6 นาที ทำให้คนกลุ่มต่างๆ เห็นศักยภาพของวิทย์ชุมชนในการแสวงหาผลกำไร จำนวนวิทย์ชุมชนจึงเพิ่มจำนวนแบบทวีคูณ ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในกลุ่มคณะกรรมการบริหารจวช. ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงกลุ่มผู้บริหารและ/หรือผู้จัดรายการวิทย์แยกย้ายหรือเปลี่ยนไปจัดรายการยังสถานีอื่นหรือแม้กระทั่งการที่ จวช. ยอมรับโฆษณาจากธุรกิจท้องถิ่น

พัฒนาการของ จวช. ที่เลือกศึกษามีทั้งเป็นไปในแนวทางที่สอดคล้องและไม่สอดคล้องกับปรัชญาวิทย์ชุมชน ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจข้อมูลพื้นฐานและสภาพของสถานีก่อนการเลือกจวช. เพื่อเป็นกรณีศึกษาการเชื่อมโยงสารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์สู่รายการวิทย์ชุมชน

จวช. ที่เลือกศึกษาตั้งอยู่ในพื้นที่วัด 3 แห่ง บ้านผู้นำ 1 แห่ง และสถานีอนามัย 1 แห่ง สถานีวิทยุทุกแห่งมีกลุ่มประชาชนเป็นเจ้าของ เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มเกษตรกร ผู้นำความคิด โดยกลุ่มผู้ก่อตั้งได้รับข่าวสารและเรียนรู้สิทธิการสื่อสารภาคประชาชนจากหน่วยงานพัฒนาเอกชนจากนอกชุมชน

จวช. ที่เลือกศึกษามีผู้จัดรายการวิทย์ 5-25 คน สถานีที่มีภูมิหลังการก่อตั้งจากกลุ่มที่เข้มแข็งจะมีผู้จัดรายการไม่ต่ำกว่า 20 คน เช่น จวช. เพื่อคนชุมชนบ้านแม่ฮัก (กลุ่มเยาวชนดาวในฝัน) จวช. ดอยหลังถ้ำ (กลุ่มแนวร่วมเกษตรกรภาคเหนือ) ขณะที่สถานีอื่นๆ ผู้จัดรายการเข้ามาจัดรายการวิทย์แบบรายบุคคล หรือได้รับการชักชวนจากผู้จัดรายการที่จัดอยู่ก่อน ซึ่งในระยะหลังผู้จัดรายการกลับมีจำนวนลดน้อยลงและขาด

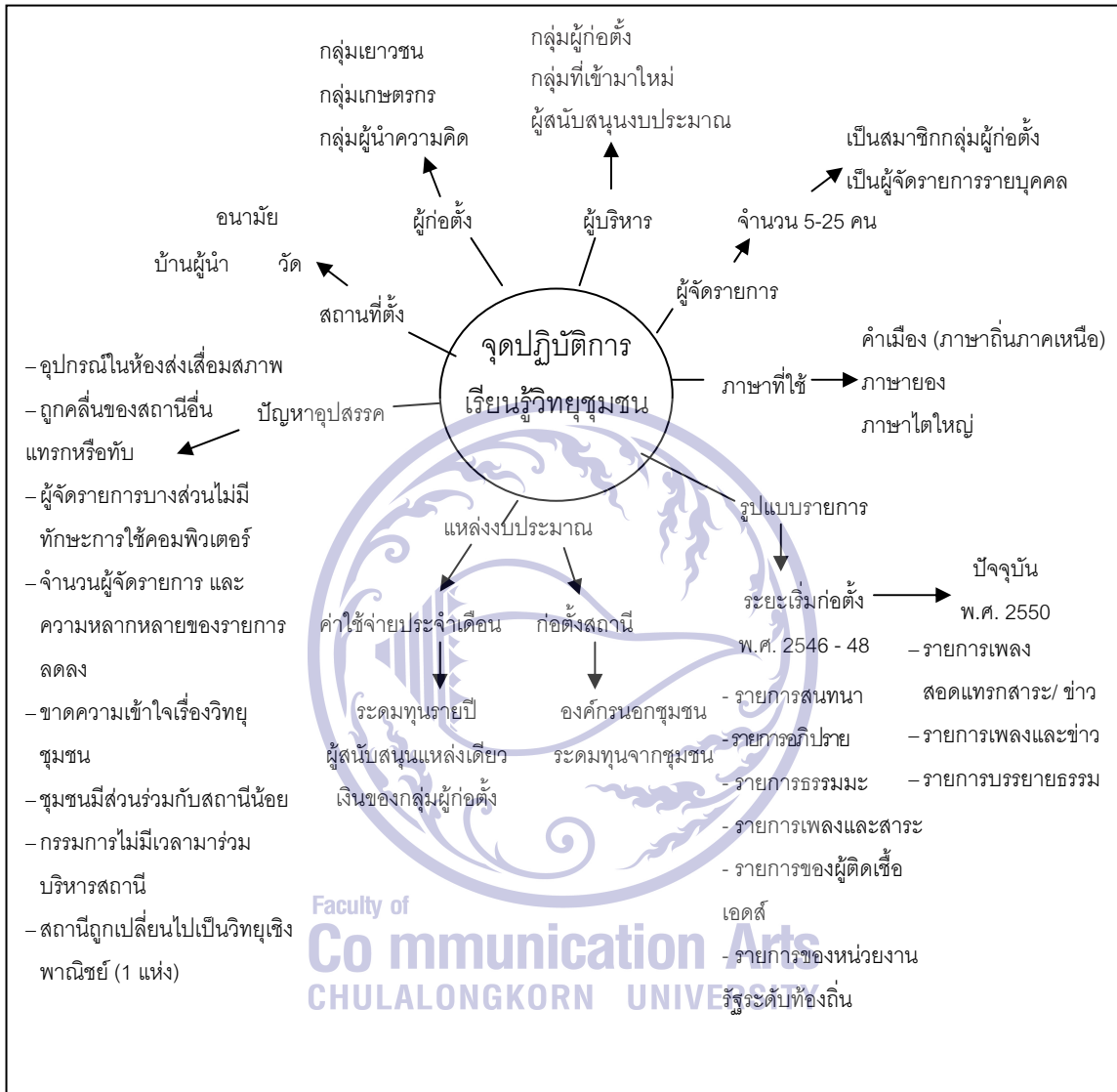
ความหลากหลายดังเช่นตอนเริ่มก่อตั้งสถานี ผู้จัดรายการส่วนใหญ่ใช้ภาษาถิ่นภาคเหนือดำเนินรายการ

ในช่วงแรกของการก่อตั้ง จวช. มีรายการวิทย์หลากหลายรูปแบบ เช่น รายการสนทนา การอภิปราย รายการธรรมะ รายการของผู้ติดเชื้อเอดส์ รายการหน่วยงานรัฐระดับท้องถิ่น แต่ขณะที่ทำการวิจัย สถานีวิทย์ชุมชนเน้นการเปิดเพลงเนื่องจากจำนวนผู้จัดรายการลดลง รายการที่หายไปจากผังรายการในยุคปัจจุบันได้แก่รายการของผู้ติดเชื้อเอดส์ รายการเพลงพื้นบ้านและการขับกลอนด้วยภาษาถิ่น รายการที่จัดโดยตัวแทนหน่วยงานราชการ รายการที่นำเสนอประเด็น “ร้อน” และมีผลกระทบต่อชุมชน และรายการอภิปรายเกี่ยวกับการเมืองการปกครองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ

จวช. ที่ศึกษาส่วนใหญ่ได้รับเงินสนับสนุนจากหน่วยงานนอกชุมชนเพื่อก่อตั้งสถานี เช่น กองทุนเพื่อสังคม (หรือ SIF - Social Investment Fund) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.) เป็นต้น มีจวช. เพียงสถานีเดียวคือ จวช. ดอยหลังถ้ำที่เกิดจากการระดมทุนของชุมชนโดยจัดงานประจำปีทุกปี เช่นทอดผ้าป่า มวยการกุศล ฯลฯ เพื่อซื้ออุปกรณ์ สร้างสถานี และบำรุงรักษาสถานี

ปัญหาและอุปสรรคที่พบใน จวช. ที่ศึกษาแยกเป็น 3 ด้านคือ 1) ด้านอุปกรณ์และความชัดเจนของสัญญาณวิทยุ เนื่องจากสถานีก่อตั้งมาไม่ต่ำกว่า 3 ปีทำให้อุปกรณ์เสื่อมสภาพ รวมถึงลูกคลื่นของสถานีวิทยุอื่นรบกวน 2) ด้านทักษะของผู้จัดรายการ ได้แก่ การขาดทักษะการใช้คอมพิวเตอร์เพื่อจัดรายการ การขาดความชำนาญในการจัดรายการที่หลากหลาย 3) ด้านความรู้ความเข้าใจเรื่องวิทย์ชุมชน ทั้งคณะกรรมการและผู้จัดรายการของ จวช. ที่ศึกษามีการเปลี่ยนแปลงกลุ่มคนที่เข้ามาทำงาน เมื่อกลุ่มเก่าออกไปโดยไม่ถ่ายทอดแนวคิดให้กับกลุ่มใหม่ ทำให้ความเข้าใจและการจัดการสถานีตามปรัชญาวิทย์ชุมชนเบี่ยงเบนไป

แผนภาพที่ 1 ลักษณะของจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชนกลุ่มตัวอย่าง

และเกิดความขัดแย้งทางแนวคิดที่ว่าสถานีควรมีโฆษณาหรือไม่²

จากบริบทของสถานีวิทยุชุมชนในพื้นที่ชนบททั้ง 5 แห่ง ผู้วิจัยได้เลือก จวช. กรณีศึกษา 2 แห่ง เพื่อศึกษาการเชื่อมโยงสารสนเทศจากสื่ออินเทอร์เน็ตสู่วิทยุชุมชน คือ จวช.คนลุ่มน้ำวาง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีโครงสร้างพื้นฐานเอื้อต่อการเข้าถึง

อินเทอร์เน็ต และ จวช.เพื่อคนชุมชนบ้านแม่ฮัก อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นสถานีที่ผู้จัดรายการส่วนใหญ่มีทักษะการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ จวช.ทั้งสองแห่งไม่มีโฆษณา และในภาพรวมสถานีวิทยุออกอากาศอย่างต่อเนื่อง จวช.ทั้งสองแห่งมีลักษณะร่วมและต่างกัสดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบลักษณะของจวช. เพื่อคนชุมชนบ้านแม่ฮัก และจวช.คนลุ่มน้ำวาง

ประเด็น	จวช. เพื่อคนชุมชนบ้านแม่ฮัก	จวช.คนลุ่มน้ำวาง
ผู้ริเริ่มก่อตั้ง	กลุ่มเยาวชนดาวในฝัน	แกนนำ "วิทยาลัยจวชบ้าน" (วิทยาลัยชาวบ้าน)
แหล่งทุนสนับสนุนเครื่องส่งสัญญาณวิทยุชุมชน และเสาอากาศ	สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.) ทุนสำรองของกลุ่มเยาวชนดาวในฝัน ทอดผ้าป่า (เพื่อซื้อเสาอากาศ)	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน การขอยืมยืม
สถานที่ตั้ง/ ผู้สนับสนุนงบประมาณด้านสาธารณูปโภค (ไฟฟ้า น้ำประปา)	สถานีอนามัยบ้านแม่ฮักพัฒนา	สถานีอนามัยตำบลดอนเปา (ช่วงเริ่มต้น) วัดจำลอง (ปัจจุบัน)
คลื่นความถี่/พื้นที่กระจายเสียง	คลื่นความถี่ FM 89.75 MHz / รัศมีกระจายเสียง 15 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ อำเภอสันทราย (ตำบลหนองแห้ง ตำบลป่าไผ่ ตำบลสันป่าเปา) อำเภอดอยสะเก็ด (พื้นที่เขื่อนแม่งอง)	คลื่นความถี่ FM 94.5 MHz / รัศมีกระจายเสียง 10 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ อำเภอแม่วาง (ตำบลดอนเปา ตำบลบ้านกาด ตำบลทุ่งปี ตำบลทุ่งรวงทอง) อำเภอดอยหล่อ (ตำบลหอคราม) อำเภอสันป่าตอง (ตำบลทุ่งสะโตก)
ผู้จัดรายการ	เยาวชนในวัยเรียน	เยาวชนในวัยเรียน และ ผู้สูงอายุ
ภาษาที่ใช้ในการจัดรายการ	ภาษาไทยภาคกลางและภาษาพื้นเมืองเชียงใหม่	ภาษาพื้นเมืองเชียงใหม่ และภาษาไทยใหญ่
รูปแบบสถานี	สถานีเชิงประเด็น เน้นประเด็นสุขภาพ	สถานีเชิงกายภาพ เน้นตอบสนองความสนใจของผู้รับฟังในพื้นที่กระจายเสียง
การเข้าถึงอินเทอร์เน็ต	ผู้จัดรายการส่วนใหญ่มีความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์ มีโอกาสใช้อินเทอร์เน็ตจากแหล่งต่างๆ นอกชุมชนเช่น สถานีศึกษา ร้านอินเทอร์เน็ต และบ้านเพื่อน	ผู้จัดรายการที่เป็นเยาวชนมีความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต มีโอกาสเข้าถึงอินเทอร์เน็ตจากอินเทอร์เน็ตคาเฟ่ในชุมชน ส่วนผู้จัดรายการสูงอายุขาดทักษะการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต

² ในระหว่างการศึกษาบริบทของสถานีวิทยุ ผู้วิจัยพบว่าผู้จัดรายการวิทยุชุมชนกลุ่มตัวอย่างไม่เห็นว่าการแสวงหาสารสนเทศเพื่อนำเสนอในรายการเป็นปัญหาหลักในการจัดรายการวิทยุ และมีการควบคุมสารสนเทศโดยใช้วิธีหลีกเลี่ยงการวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาในชุมชนและสถานการณ์ทางการเมืองทั้งในระดับชุมชนและในระดับประเทศ

การประเมินเว็บไซต์ในฐานะแหล่งสารสนเทศ เพื่อการจัดรายการวิทยุชุมชนโดยผู้จัด รายการวิทยุชุมชน

สื่ออินเทอร์เน็ตเปิดโอกาสให้ผู้ผลิตเนื้อหาเสนอข้อมูลของตนอย่างง่ายและราคาถูกกว่าสื่อวิทยุโทรทัศน์ โลกอินเทอร์เน็ตจึงมีสารสนเทศมหาศาลแต่ในด้านของผู้ใช้สารสนเทศ ผู้ค้นข้อมูลต้องทำหน้าที่คัดสรร ตรวจสอบความถูกต้องและพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่เข้าถึงนั้นด้วยตนเอง สำหรับผู้จัดรายการวิทยุชุมชนซึ่งมีเวลาและทรัพยากรจำกัด การพึ่งพาข้อมูลจากเว็บไซต์ภาครัฐจะช่วยลดภาระดังกล่าวไปได้ระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามจากการศึกษา ผู้จัดรายการวิทยุชุมชนทั้งสองสถานียังมีความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของกระทรวงกลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 กระทรวงน้อยมาก และส่วนใหญ่ไม่เคยใช้ประโยชน์จากเว็บไซต์กระทรวงกลุ่มตัวอย่างมาก่อน ยกเว้นเว็บไซต์กระทรวงสาธารณสุขมีกลุ่มผู้จัดรายการเคยใช้ประโยชน์เนื่องจากผู้จัดรายการร่วมงานกับสถานีนามัยทำให้มีโอกาสรับรู้ถึงเว็บไซต์แหล่งสารสนเทศและลิงค์ของโครงการที่อยู่ในเว็บไซต์กระทรวงดังกล่าว

ผู้จัดรายการ โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนซึ่งมีประสบการณ์การใช้อินเทอร์เน็ต ประเมินการออกแบบหน้าโฮมเพจภาครัฐว่าไม่สวยงาม ทำให้ไม่อยากชมเว็บไซต์ต่อไป หัวข้อเนื้อหาที่น่าสนใจไม่น่าสนใจหรือไม่น่าจะเป็นที่สนใจของผู้ฟังรายการของตน และวิธีการนำเสนอเนื้อหาของเว็บไซต์ภาครัฐมักใช้ตัวอย่างที่ตนไม่รู้ความหมาย ส่วนภาษาที่ใช้บนเว็บไซต์อ่านแล้วเข้าใจยาก เนื้อหาที่มีความยาวมากเกินไปสำหรับรายการวิทยุ และเนื้อหาบางส่วนไม่ทันสมัย บางเว็บไซต์หาข้อมูลได้ยากเพราะไม่มีการจัดกลุ่มเนื้อหาเป็นหมวดหมู่ ทำให้ผู้ใช้ไม่ทราบว่าควรคลิกที่ใดเพื่อจะได้เนื้อหาที่ตนเองต้องการ

กระทรวงสาธารณสุขเป็นกระทรวงที่ผู้จัดรายการจากทั้งสองสถานียังให้ความสนใจและเลือกเนื้อหาเพื่อนำไปจัดรายการได้มากที่สุด เนื่องจากเห็นว่าเป็นเรื่องใกล้ตัว รองลงมาคือกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ การเก็บรวบรวมเนื้อหา ผู้จัดรายการที่เป็นเยาวชนคัดเลือกและ

เก็บข้อมูลเอง ส่วนผู้จัดรายการที่เป็นผู้สูงอายุต้องอาศัยความช่วยเหลือจากผู้วิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้จัดรายการที่เป็นเยาวชนมักเลือกใช้เว็บไซต์วาไรตี้ยอดนิยมเป็นแหล่งสารสนเทศ อาทิเช่นเว็บไซต์ sanook.com / mthai.com / teenee.com / kapook.com เนื่องจากเป็นเว็บไซต์ที่ผู้จัดรายการเข้าไปเยี่ยมชมบ่อยๆ อยู่ก่อนแล้ว รวมถึงชื่นชอบการออกแบบและวิธีการนำเสนอเนื้อหาที่มีหน้าเว็บเพจที่รวบรวมเนื้อหาสั้นๆ อ่านง่าย บางเนื้อหาเขียนด้วยภาษาพูด เนื้อหาแบ่งเป็นตอนเหมาะสำหรับการใช้เป็นสาระในรายการวิทยุได้ทันทีโดยไม่ต้องปรับเปลี่ยนภาษาหรือใช้เวลาเพิ่มเติมเพื่อศึกษาเนื้อหา

จากการประเมินเว็บไซต์ภาครัฐในฐานะแหล่งสารสนเทศสำหรับจัดรายการวิทยุชุมชนโดยใช้เกณฑ์และการประเมินโดยผู้จัดรายการวิทยุชุมชนสรุปได้ว่าเว็บไซต์ภาครัฐยังไม่เป็นแหล่งสารสนเทศที่ผู้จัดรายการวิทยุชุมชนจะเลือกใช้เป็นอันดับแรก

การเชื่อมโยงสารสนเทศจากสื่ออินเทอร์เน็ต สู่วิทยุชุมชนโดยมีผู้จัดรายการวิทยุเป็น ตัวกลางและการประเมินความต่อเนื่อง

เนื่องจากความแตกต่างของทักษะพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้จัดรายการ บริบทของสถานีและการวิเคราะห์สถานการณ์ของสถานีโดยผู้จัดรายการ ปฏิบัติการเพื่อเชื่อมโยงสารสนเทศของทั้งสองจวช. จึงมีกิจกรรมต่างกัน โดยกรณีของ จวช.คนกลุ่มน้ำวาง ผู้จัดรายการครั้งหนึ่งไม่มีทักษะการใช้คอมพิวเตอร์เลย ผู้วิจัยจึงเริ่มกิจกรรมตั้งแต่แนะนำการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์ในห้องส่ง ขณะที่ จวช. เพื่อคนชุมชนบ้านแม่ฮัก ผู้จัดรายการส่วนใหญ่เป็นเยาวชนที่ใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตอยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องอบรมความรู้พื้นฐาน และสามารถดำเนินกิจกรรมการพัฒนาทักษะด้านสารสนเทศได้ทันที

ผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมพบว่าการพัฒนาทักษะด้านสารสนเทศของผู้จัดรายการไม่ใช่ทักษะจำเป็นเพียงด้านเดียวที่ผู้จัดรายการวิทยุให้ความ

สำคัญ แต่จวบทั้งสองแห่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการสถานีวิทยุชุมชนอีกด้วย ผู้จัดการรายการได้ระบุปัญหาเพื่อให้ผู้วิจัยจัดประชุมและระดมสมองสมาชิกเพื่อแก้ปัญหาการมาจัดรายการไม่สม่ำเสมอ การย้ายสถานี และการแย่งชิงตัวผู้จัดการรายการ การหาแนวทางเพื่อส่งเสริมความเข้าใจด้านแนวคิดและปรัชญาวิทยุชุมชนในกลุ่มผู้จัดการรายการรายใหม่และผู้ฟังที่เป็นสมาชิกชุมชน

ผู้วิจัยได้ร่วมประเมินความต่อเนื่องของการใช้สารสนเทศจากสื่ออินเทอร์เน็ตเพื่อจัดรายการวิทยุชุมชนร่วมกับผู้จัดการรายการวิทยุชุมชน พบปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้สารสนเทศจากสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างต่อเนื่อง 5 ด้านดังต่อไปนี้ ปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ปัจจัยด้านสังคมประชากร ปัจจัยด้านการบริหารจัดการและนโยบายด้านรายการของจวช.ที่ศึกษา ปัจจัยด้านผู้รับฟังรายการ และสุดท้ายปัจจัยด้านคุณภาพของสารสนเทศเพื่อบริการประชาชนของภาครัฐ

1) ปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศ แม้ว่าจวช.ที่ศึกษาทั้งสองแห่งจะเป็นพื้นที่ที่มีไฟฟ้าและโทรศัพท์พื้นฐานบริการอย่างแพร่หลายในชุมชนแต่บริการเพื่อเชื่อมโยงอินเทอร์เน็ตยังคงไม่พอเพียง จวช. กลุ่มน้ำวางมีโอกาสด้านโครงสร้างพื้นฐานดีกว่า โดยผู้จัดการรายการวิทยุสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้จากร้านอินเทอร์เน็ตในละแวกสถานี แต่อย่างไรก็ตามร้านอินเทอร์เน็ตเน้นให้บริการเล่นเกมออนไลน์เป็นหลัก ส่วนจวช.เพื่อคนชุมชนบ้านแม่ฮัก ผู้จัดการรายการสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้จากบ้านที่มีคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์ แต่ยังมีปัญหาด้านความความช้าและสัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่เสถียร

2) ปัจจัยด้านสังคมประชากรของผู้จัดการรายการ เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้จัดการรายการวิทยุโดยตรง ผู้จัดการรายการสูงอายุขาดทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ไม่รู้ภาษาอังกฤษ และกังวลในภาพลักษณ์ของตนเองในการที่จะต้องเรียนรู้ทักษะใหม่ๆ ผู้จัดการรายการส่วนใหญ่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจไม่ดีมีรายได้ต่ำกว่าเดือนละ 3,000 บาท ไม่สามารถรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการใช้

อินเทอร์เน็ต ผู้จัดการรายการมีความเข้าใจเกี่ยวกับสารสนเทศแตกต่างจากบรรทัดฐานสารสนเทศที่ควรเผยแพร่ในวิทยุชุมชน ขาดความต่อเนื่องในการจัดรายการวิทยุชุมชนในระยะยาว

3) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการและนโยบายด้านรายการของสถานีวิทยุชุมชน ผู้จัดการรายการและผู้ฟังรายการใช้วิทยุชุมชนในฐานะสื่อเพื่อความบันเทิงซึ่งขัดแย้งกับหลักการของวิทยุชุมชน ทำให้สารสนเทศที่ควรได้รับการถ่ายทอดและไหลเวียนในรายการวิทยุมีปริมาณน้อย การดำเนินการของวิทยุชุมชนเป็นแบบอาสาสมัครและมีปัญหาด้านงบประมาณอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการลงทุนเพื่อแสวงหาสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ตจึงเป็นภาระที่ผู้จัดการรายการไม่สามารถทำได้ นอกจากนี้ปัจจัยด้านการบริหารงานส่งผลต่อความต่อเนื่องในการใช้สารสนเทศจากอินเทอร์เน็ตเช่นกัน ผู้บริหารจวช.ที่ศึกษาขาดทักษะในการประสานทรัพยากรจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนซึ่งอาจให้บริการอินเทอร์เน็ตโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นครั้งคราวกับผู้จัดการรายการวิทยุ

4) ปัจจัยด้านผู้รับฟังรายการ การสนทนากลุ่มกับผู้ฟัง 6-7 รายต่อสถานีพบว่าผู้ฟังของจวช. กลุ่มน้ำวางรับฟังรายการโดยไม่ทราบว่าเป็นสถานีวิทยุชุมชน ผู้ฟังไม่มีความคาดหวังกับสารสนเทศที่นำเสนอในรายการ โดยทั่วไปไม่มีความพอใจกับเนื้อหาที่ได้รับอยู่ในสัดส่วนที่สารสนเทศน้อยกว่าหรือเท่ากับเพลงที่นำเสนอในรายการ ส่วนผู้ฟังของจวช.เพื่อคนชุมชนบ้านแม่ฮักรับรู้ว่าจวช.ดังกล่าวเป็นวิทยุชุมชนเนื่องจากไม่มีข่าวต้นชั่วโมงและโฆษณา ผู้ฟังรับรู้ว่าสถานีเน้นประเด็นสุขภาพแต่ไม่มีความคาดหวังที่จะรับสารสนเทศปริมาณมากเนื่องจากเห็นว่าวิธีการนำเสนอสาระในรายการของผู้จัดการรายการน่าเบื่อ โดยสรุปแล้วผู้รับฟังจากทั้งสองจวช. ใช้วิทยุชุมชนเป็นแหล่งความบันเทิงเพื่อฟังเพลงซึ่งไม่ครบถ้วนดังหน้าวิทยุตามปรัชญาวิทยุชุมชน และผู้ฟังรายการไม่ได้แสดงศักยภาพการเป็นผู้ให้ข้อมูลหรือแจ้งความต้องการด้านสารสนเทศให้กับผู้จัดการรายการและสถานี

5) ปัจจัยด้านคุณภาพสารสนเทศเพื่อบริการประชาชน จากการประเมินความเป็นไปได้ของการใช้เว็บไซต์ภาครัฐเพื่อเป็นแหล่งสารสนเทศเพื่อการจัด

รายการวิทยุชุมชนพบข้อจำกัดของเว็บไซต์ภาครัฐ 5 กระทรวงสำคัญในฐานะแหล่งสารสนเทศที่จำเป็นสำหรับชีวิตประจำวันของประชาชน กระทรวงกลุ่มตัวอย่างไม่ได้ออกแบบเว็บไซต์ให้ง่ายแก่การใช้และมีความสวยงามดึงดูดใจ เนื้อหาที่พบบนหน้าโฮมเพจของเว็บไซต์มีเนื้อหาที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานที่กระทรวงรับผิดชอบมากกว่าเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง และยังไปกว่านั้นเมื่อวิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับกิจการที่กระทรวงเจ้าของเว็บไซต์รับผิดชอบด้วยกรอบสารสนเทศสำหรับวิทยุชุมชน ผู้วิจัยพบอีกว่ามีสัดส่วนของเนื้อหาที่เหมาะสมกับการเผยแพร่ในรายการวิทยุชุมชนน้อยมาก จากสภาพดังกล่าวผู้จัดการรายการวิทยุชุมชนจึงเลือกใช้เนื้อหาจากเว็บไซต์ยอดนิยมซึ่งเนื้อหาอาจไม่ได้รับการตรวจสอบหรือยืนยันในด้านความถูกต้องและทันสมัยของข้อมูลในการจัดรายการแทนเนื้อหาที่ควรจะได้รับจากภาครัฐ

จากข้อจำกัดที่พบทั้งห้าด้าน ประกอบกับการประเมินพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ตของผู้จัดการโดยใช้กรอบ Big6 Skills ของ Eisenberg และคณะ (2004) หลังจากการวิจัยเชิงปฏิบัติยุติลง ผู้วิจัยยังพบอีกว่า ผู้จัดการส่วนใหญ่มีความสามารถเพียงระดับเบื้องต้นของทักษะความรู้ในสารสนเทศ (Information Literacy) คือระบุได้ว่าตนเองต้องการสารสนเทศเรื่องใด แต่ไม่ชำนาญในการกำหนดวิธีการค้นหา ระบุแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้ (ขาดทักษะในการใช้อินเทอร์เน็ต/ขาดทักษะการอ่านภาษาไทยและอังกฤษ) ไม่สามารถจัดระบบข้อมูลที่ค้นพบ ไม่สังเคราะห์สารสนเทศก่อนนำไปใช้ และไม่สามารถประเมินว่าสารสนเทศที่พบสนองความต้องการของตนรวมถึงมีความน่าเชื่อถือหรือไม่

อุปสรรคของการเชื่อมโยงสารสนเทศจากสื่ออินเทอร์เน็ตสู่รายการวิทยุชุมชนเป็นปัญหาที่ประกอบด้วยปัจจัยหลายชั้นซ้อนทับกันอยู่ตั้งแต่ แหล่งสารสนเทศบนอินเทอร์เน็ต ข้อจำกัดของตัวผู้จัดการรายการเอง การบริหารจัดการสถานีวิทยุชุมชน ความเข้าใจตลาดเคลื่อนไหวในหลักการและหน้าที่ของวิทยุชุมชนในกลุ่มผู้จัดการรายการและผู้ฟัง รวมถึงปัจจัยภายนอกเช่น โครงสร้างสาธารณูปโภคและการบริการสารสนเทศโดยภาครัฐ การขาดการกำกับ

ดูแลที่เป็นรูปธรรมของรัฐ ความเป็นไปได้ของการค้นหาสารสนเทศจากสื่ออินเทอร์เน็ตเพื่อใช้ในรายการวิทยุอย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพโดยผู้จัดการรายการวิทยุจึงมีความเป็นไปได้น้อยหากปัจจัยรอบด้านไม่ได้รับการแก้ไขเสียก่อน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาบริบทและสภาพการดำเนินงานของจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชน 5 แห่ง และจากกรณีศึกษาการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชนอีก 2 แห่ง สามารถอภิปรายด้วยแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องโดยนำเสนอแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ก) การเชื่อมโยงสารสนเทศจากสื่ออินเทอร์เน็ตสู่วิทยุชุมชน และ ข) แนวทางการเชื่อมโยงสื่อเพื่อลดช่องว่างทางดิจิทัล

ก. การเชื่อมโยงสารสนเทศจากสื่ออินเทอร์เน็ตสู่วิทยุชุมชนโดยมีผู้จัดการรายการวิทยุเป็นตัวกลาง

สถานีวิทยุชุมชนแต่ละแห่งเปรียบเสมือนผู้รักษาช่องทางการสื่อสารหรือเป็นนายประตูข่าวสาร (Gate-keeper) ในการคัดเลือก/กลั่นกรองสารสนเทศปริมาณมหาศาล และนำเสนอเนื้อหาที่เลือกแล้วสู่ผู้ฟังรายการจากแนวคิดผู้รักษาช่องทางการสื่อสาร ผู้วิจัยสร้างแผนภาพที่ 2 และ 3 เพื่อแสดงการคัดกรองข่าวสารของ จวช. คนลุ่มน้ำแม่ว่าง และ จวช. เพื่อคนชุมชนบ้านแม่ฮัก แผนภาพทั้งสองเป็นกระบวนการคัดเลือกสารสนเทศเปรียบเทียบระหว่างยุคเริ่มก่อตั้งสถานี (พ.ศ. 2547) ถึงช่วงที่ศึกษา (พ.ศ. 2550)

กระบวนการคัดกรองสารของสถานีวิทยุชุมชนศึกษาแบ่งเป็น 4 ส่วน คือ แหล่งที่มาของสารสนเทศเพื่อการคัดกรอง สารสนเทศที่ได้รับการคัดเลือก สารสนเทศที่ถูกคัดออกหรือหยุดไหลเข้าสู่กระบวนการคัดกรอง และปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ที่พบระหว่างการศึกษาลงส่งผลกระทบต่อกระบวนการคัดเลือกข่าวสารของสถานีวิทยุชุมชน

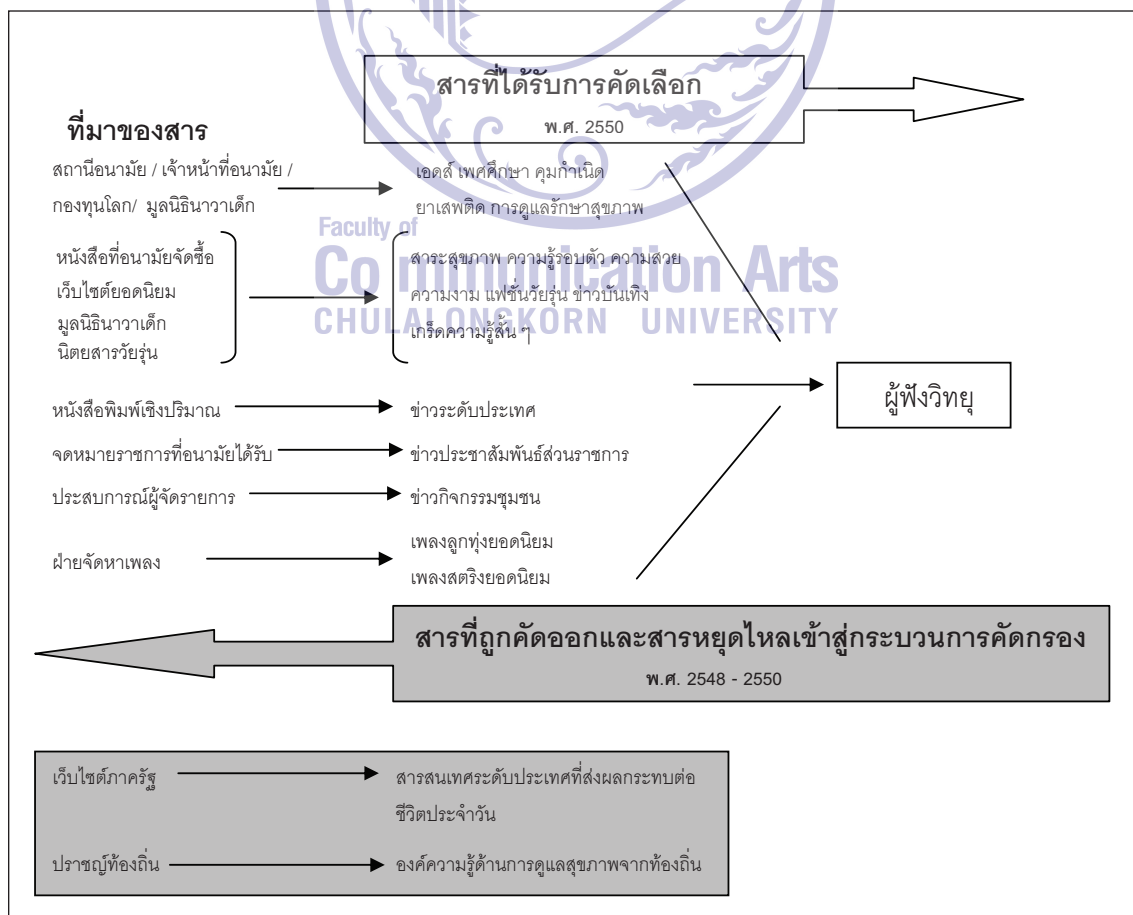
1) แหล่งที่มาของสารสนเทศ จากการศึกษาพบว่าผู้จัดการรายการวิทยุใช้ข้อมูลและสารจากภายนอก

มากกว่าการผลิตเนื้อหาเอง และแหล่งที่มาส่วนใหญ่มีลักษณะจับต้องได้หรือเป็นแหล่งที่ผู้จัดรายการรู้จักมาก่อนแล้ว เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ จดหมายข่าวราชการ และเว็บไซต์ยอดนิยม เป็นต้น สารสนเทศที่อยู่ในระดับนานาชาติหรือนำเสนอผ่านภาษาอังกฤษไม่เป็นสารที่ถูกนำมาคัดกรอง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ หม่อมหลวงสรสิริ วรรณ (2548) และพิมพ์รณ อินทรพิมล (2548) ที่พบแหล่งสารสนเทศเพื่อจัดรายการวิทยุชุมชนในลักษณะเดียวกัน นอกจากนี้ยังพบอีกว่า จวช.คนลุ่มน้ำวางยังเลือกที่จะถ่ายทอดข่าวส่วนกลางจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2549 ตามคำสั่งของกองทัพบกที่ 3 ซึ่งดูแลสถานีวิทยุในภาคเหนือ

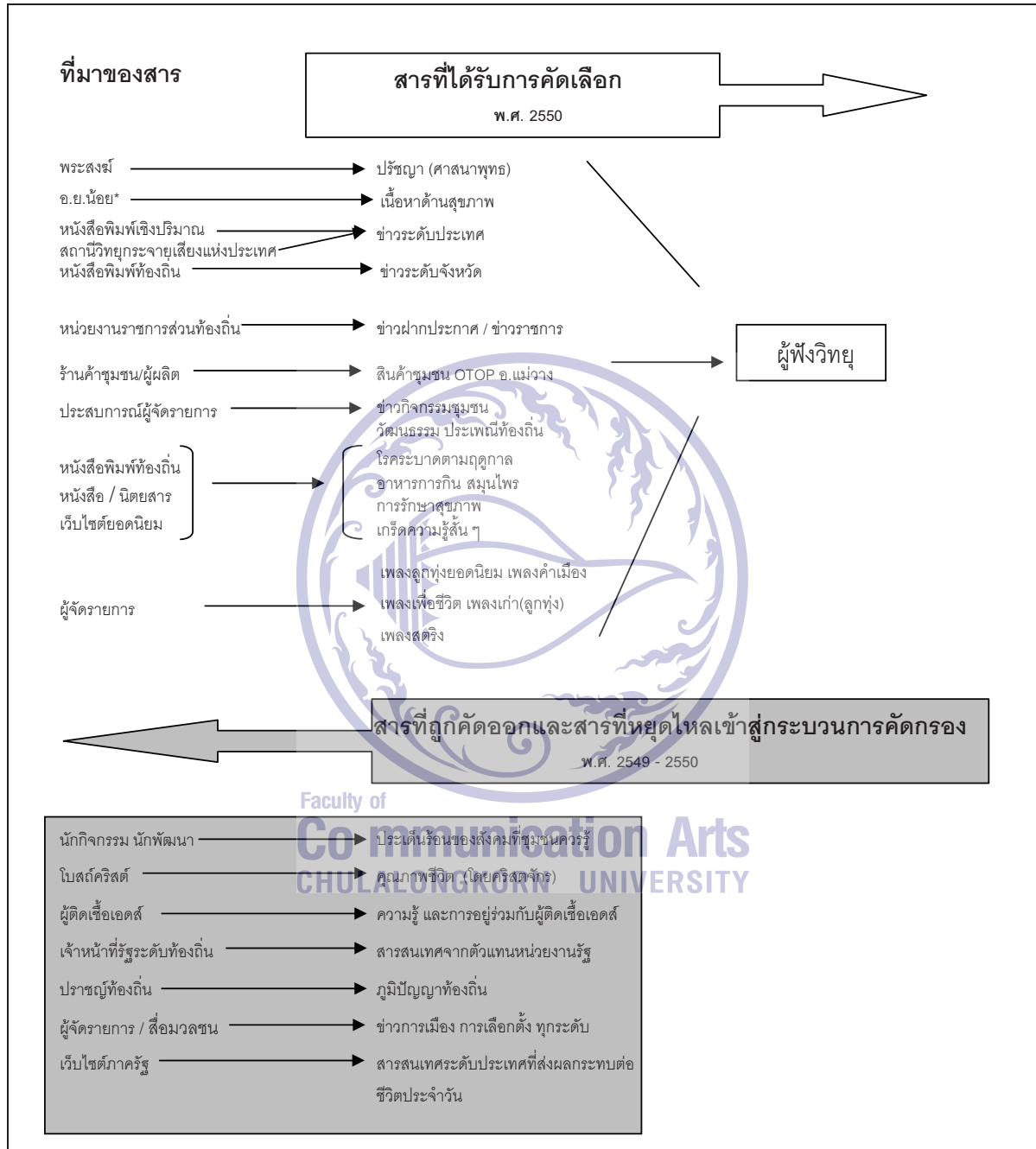
สารสนเทศที่ผู้จัดรายการผลิตขึ้นเองเกิดขึ้นน้อยมาก แม้ว่าในชุมชนจะมีแหล่งความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่แล้วก็ตาม อย่างเช่น กรณีของ จวช. เพื่อคนลุ่มน้ำวาง มีผู้จัดรายการเพียงรายเดียวสัมภาษณ์และรวบรวมข้อมูลสินค้าของแต่ละหมู่บ้านด้วยตนเองเพื่อจัดรายการเนื่องจากมีบทบาทการเป็นผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนอยู่ก่อน ขณะที่ จวช.เพื่อคนชุมชนบ้านแม่ฮัก ซึ่งเป็นชุมชนที่ได้รับรางวัลการดูแลสุขภาพโดยมีชุมชนเป็นฐานและมีผู้รู้อยู่ในชุมชน ผู้จัดรายการไม่ได้นำความรู้ด้านสุขภาพจากปราชญ์ชุมชนมาเผยแพร่

จากการวิเคราะห์ผังรายการยังพบเพิ่มเติมอีกว่าที่มาของสารที่เป็นสื่อบุคคลและเป็นผู้จัดรายการวิทยุได้ถูกคัดออกจากกระบวนการเฝ้าประตูสารสอดคล้องกับปัญหาจำนวนผู้จัดรายการที่ลดน้อยลง

แผนภาพที่ 2: กระบวนการคัดกรองข่าวสารเพื่อเผยแพร่สู่ชุมชนของสถานีวิทยุชุมชนเพื่อคนชุมชนบ้านแม่ฮัก พ.ศ. 2547 – 2550

แผนภาพที่ 3: กระบวนการคัดกรองข่าวสารเพื่อเผยแพร่สู่ชุมชนโดยสถานีวิทยุชุมชนกลุ่มน้ำวาง พ.ศ. 2549-2550

* อ.ย.น้อย ถือกำเนิดขึ้นในปี 2545 ในลักษณะโครงการนำร่อง แต่มีการดำเนินการอย่างจริงจังในปี 2546 โดยมีโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา จัดตั้งชมรมคุ้มครองผู้บริโภคในโรงเรียน

2) สารสนเทศที่ได้รับการคัดเลือกเพื่อเผยแพร่
ในรายการวิทยุชุมชน วาระการสื่อสารของสถานีกำหนดชนิดสารที่ได้รับการคัดเลือก เมื่อเปรียบเทียบแผนภาพที่ 2 และ 3 เห็นได้ว่า จวช. เพื่อคนชุมชนบ้านแม่ยี่ก มีชนิดสารที่ถูกคัดออกน้อยกว่า จวช. คนลุ่มน้ำวาง วาระการสื่อสาร “สถานีเพื่อสุขภาพ” ทำให้สามารถจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังของสารที่ควรถูกนำมาส่งที่ประตูสารและสารที่ควรถูกคัดเลือก เมื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของสารที่ถูกนำเสนอในสถานี พบว่าการมีวาระการสื่อสารช่วยให้ จวช. เพื่อคนชุมชนบ้านแม่ยี่ก ยังคงอัตลักษณ์ของการเป็นแหล่งความรู้ด้านสุขภาพของชุมชนได้ตั้งแต่ช่วงเริ่มก่อตั้งถึงปัจจุบัน เพลงเป็นสารชนิดหนึ่งผ่านการคัดเลือกและเผยแพร่สู่ผู้ฟังอย่างต่อเนื่อง Bazilai-Nahon and Neumann (2005) และ Shoemaker (1991) กล่าวว่ารสนิยมและความคาดหวังของผู้รับสารหรือผู้ฟังรายการวิทยุชุมชนมีผลต่อการเลือกสารสนเทศของผู้จัดรายการ แม้ว่าการศึกษาวิทยุชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ของทั้ง Bhattachara Aramsri (2005) ภักทรพร อะโซ (2548) และศาสตราจารย์ บุญศรี (2549) จะพบว่าวิทยุชุมชนมีข้อมูลเกี่ยวกับผู้ฟังน้อยมากและผู้ฟังรายการวิทยุส่วนใหญ่มีบทบาทเป็นเพียงผู้ฟัง แต่คุณลักษณะข้อหนึ่งของวิทยุชุมชนที่เข้าถึงง่ายและเปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชน ซึ่งในอดีตเป็นเคยผู้ฟังวิทยุเช่นกัน เข้ามาเป็นผู้จัดรายการได้ ประกอบกับความใกล้ชิดระหว่างผู้จัดรายการกับชุมชน ผู้จัดรายการวิทยุชุมชนจึงคาดเดาได้ว่าใครคือผู้รับสารของ จวช. และมีรสนิยมอย่างไร

ผู้จัดรายการวิทยุและผู้บริหาร จวช. ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าการนำเสนอสาระหรือเนื้อหาควรมีปริมาณน้อยกว่าความบันเทิง ยิ่งไปกว่านั้นผู้จัดรายการวิทยุเยาวชนที่เปลี่ยนบทบาทของการเป็นผู้ฟังมาเป็นผู้จัดรายการใช้ประสบการณ์เดิมของการเป็นผู้ฟังที่รู้สึกรำคาญหากผู้จัดรายการเปิดเพลงน้อยหรือพูดทับเพลง ดังนั้นการรับรู้และความเข้าใจของผู้จัดรายการวิทยุชุมชนซึ่งเป็นผู้เฝ้าประตูสารที่เชื่อว่าสมาชิกชุมชนใช้สื่อวิทยุชุมชนเพื่อความบันเทิงและความผ่อนคลายเป็นหลักทำให้ผู้จัดรายการให้น้ำหนักกับการเฝ้าประตูสารความ

บันเทิงมากที่สุด เพลงใหม่ๆ จึงถูกแสวงหา ลงทุนซื้อเพื่อใช้ในรายการวิทยุมากกว่าสารอื่น ๆ รายการเพลงจึงเป็นรูปแบบรายการที่คงอยู่อย่างมั่นคงในผังรายการ

3) สารสนเทศที่ถูกคัดออกหรือหยุดไหลเข้าสู่กระบวนการคัดกรองข่าวสาร ผลการศึกษา จวช. กรณีศึกษาโดยเฉพาะ จวช.คนลุ่มน้ำวาง พบว่าสารสนเทศที่วิทยุชุมชนควรนำเสนอตามปรัชญาและแนวคิดวิทยุชุมชนกลับถูกคัดออกหรือขาดหายไปในช่วงปี พ.ศ. 2550 โดยเฉพาะเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับระบอบประชาธิปไตยและประชาสังคม ความเดือดเนื้อร้อนใจ และประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน จากการวิเคราะห์ผังรายการของทุกสถานี ผู้วิจัยพบว่าสารสนเทศถูกคัดออกในกระบวนการเฝ้าประตูสารเกิดจากกระบวนการ 2 แบบคือ

สถานการณ์ทางการเมืองทำให้คณะกรรมการและผู้จัดรายการสร้างนโยบายเพื่อคัดสารสนเทศด้านการเมืองออก จวช. คนลุ่มน้ำวางมีการควบคุมเนื้อหาการเมืองการปกครอง เนื่องจากเห็นว่าเนื้อหาดังกล่าวล่อแหลมต่อการถูกแทรกแซงโดยอำนาจรัฐ ส่วน จวช. ดอยหลังถ้าควบคุมเนื้อหาทางการเมืองโดยตีตประกาศแจ้งเตือนในห้องส่งอย่างชัดเจนว่า “หน้าไมค์โทรมาคุย นอกเหนือจากแนะนำเพลงให้ตัดสินใจ!”

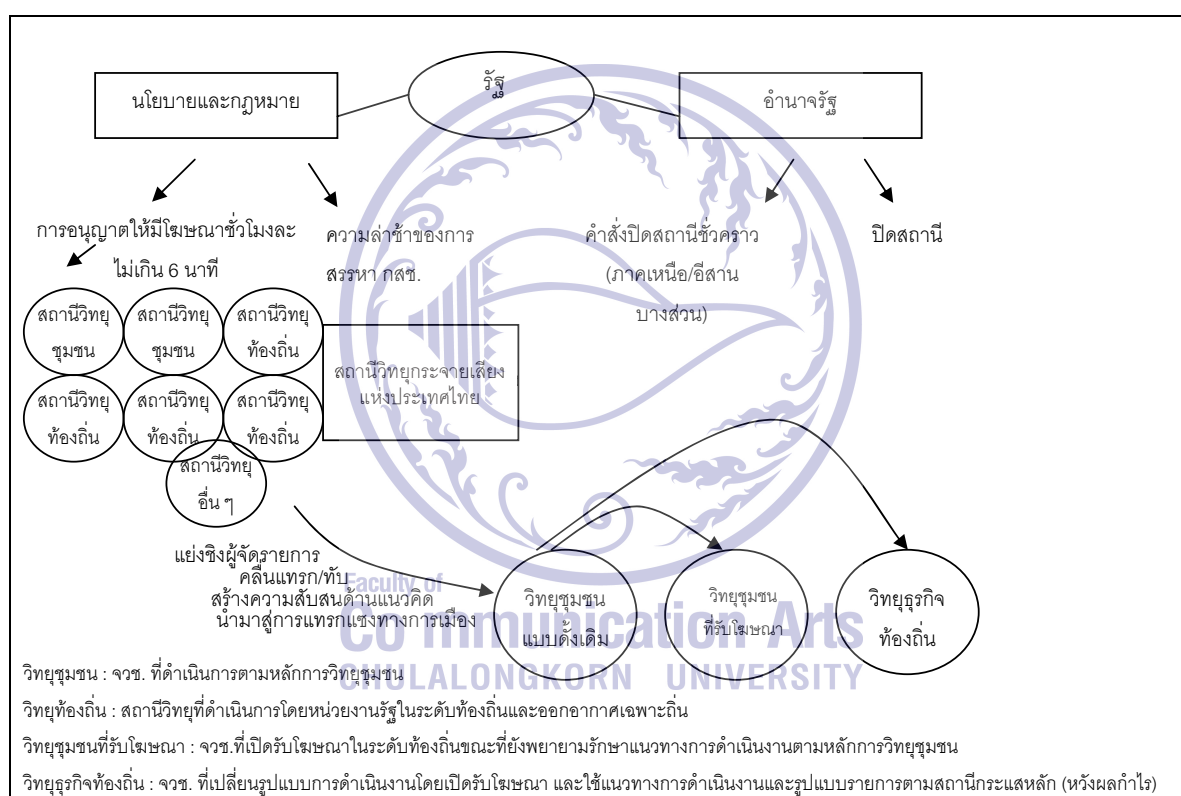
สารสนเทศบางประเภทหยุดไหลเข้าสู่กระบวนการคัดกรองข่าวสาร เนื่องจากสภาพการเมือง รวมถึงช่วงดังกล่าวยังไม่มีหน่วยงานทำหน้าที่กำกับและควบคุมดูแลวิทยุชุมชนอย่างเป็นทางการ แหล่งสารสนเทศที่หลากหลายได้หายไปหลังจากจวช. ถูกสั่งระงับการออกอากาศชั่วคราว จวช. เปิด-ปิดสถานีไม่สม่ำเสมอ ถูกคลื่นสถานีวิทยุท้องถิ่นทับและแทรกคลื่นของวิทยุชุมชน รวมถึงปัญหาด้านเศรษฐกิจและรายได้ของผู้จัดรายการ จากข้อจำกัดทั้งหมดทำให้ผู้จัดรายการที่เคยนำเสนอสารสนเทศที่หลากหลายมาสู่สถานียุติการจัดรายการกับจวช.

4) ปัจจัยแวดล้อมทางสังคมและการเมืองของวิทยุชุมชน ในช่วงที่ทำการวิจัย (พ.ศ. 2550 – 2551) ปัจจัยแวดล้อมทางสังคมและการเมืองส่งผลกระทบต่อกระบวนการคัดเลือกข่าวสารของสถานีวิทยุชุมชน

สืบเนื่องมาจากการแทรกแซงของรัฐทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งผู้เฝ้าประตูข่าวสารที่ได้รับอิทธิพลทางอุดมการณ์ ในระบบสังคมที่ตนเองสังกัด (Bazilai-Nahon and Neumann, อ้างแล้ว ; Shoemaker, อ้างแล้ว) ในกรณีของประเทศไทย วิทยุชุมชนยังไม่มีโอกาสตั้งคำถามหรือท้าทายรัฐ (ขณะที่ในปัจจุบัน พ.ศ. 2553 วิทยุชุมชน

เป็นเครื่องมือในการทำทนายอำนาจรัฐและปลุกระดมมวลชน) แต่ถูกแทรกแซงและตีกรอบข่าวสารโดยอำนาจรัฐผ่านการใช้กฎหมาย การแทรกแซงการสรรหาคณะกรรมการที่จะเข้ามาจัดสรรคลื่นความถี่และดูแลกำกับสื่อภาคประชาชน และการใช้อำนาจโดยตรงเพื่อปิดสถานี (ดูแผนภาพที่ 4 ประกอบ)

แผนภาพที่ 4: ปัจจัยแวดล้อมทางเศรษฐกิจการเมืองและการกลายพันธุ์ของสถานีวิจัยชุมชนที่เลือกศึกษา

จากแผนภาพที่ 4 การเปลี่ยนแปลงวิद्यุชุมชนในพื้นที่ที่ผู้วิจัยศึกษาเกิดจากปัจจัยภายนอกองค์กรคือการแทรกแซงของภาครัฐ เหตุการณ์ที่มีผลต่อ จวช. กรณีศึกษาอย่างชัดเจนคือโครงการเตรียมความพร้อมวิทย์

ชุมชนที่ดำเนินการโดยกรมประชาสัมพันธ์และการอนุญาต
ให้วิทยุชุมชนมีโฆษณาชั่วโมงละไม่เกิน 6 นาทีในปี พ.ศ.
2547 การเปิดให้มีโฆษณาทำให้เกิดสถานีวิทยุชุมชน
ใหม่ๆ ขึ้นอย่างทวีคูณ

การศึกษาครั้งนี้เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2550 - 2551 หลังการประกาศอนุญาตให้มีโฆษณาว่า 3 ปี พบสถานการณ์การแทรกแซงจากภาครัฐกิจและรัฐในกิจกรรมวิทยุชุมชนที่ส่งผลต่อคุณภาพการดำเนินงานของวิทยุชุมชนภาคประชาชนใน 3 ด้าน คือ 1) **ปัญหา ด้านเทคนิค** คือ คลื่นทับและแทรก อันเป็นผลมาจากการดำเนินการที่ไม่ตรงตามข้อกำหนด กำลังส่ง 30 วัตต์ - เสาอากาศสูง 30 เมตร - พื้นที่กระจายเสียง 15 ตรกม. 2) **ปัญหาด้านบุคลากร** คือ การแย่งชิงตัวผู้จัดรายการวิทยุจากวิทยุชุมชนดั้งเดิม ส่งผลต่อสถานีวิทยุชุมชนทั้งในด้านกำลังคนและการสืบทอดแนวคิดวิทยุชุมชนกับผู้จัดรายการรุ่นใหม่ ทำให้ผู้จัดรายการใหม่ๆ จัดรายการโดยไม่เข้าใจหลักการวิทยุชุมชนแต่อ้างอิงรูปแบบของวิทยุกระแสหลักแทน 3) **ปัญหาการถูกแทรกแซงโดยรัฐ** จวช. ในภาคเหนือและภาคอีสานบางส่วน นอกจากจะได้รับผลกระทบที่จากการแทรกแซงของภาครัฐกิจแล้ว ยังถูกแทรกแซงทางการเมืองในหลายรูปแบบ ทั้งทางตรงคือการถูกสั่งปิดสถานีโดยรัฐใช้อำนาจบังคับ และทางอ้อมคือผู้ปฏิบัติการวิทยุชุมชนเกิดความหวาดกลัวและไม่เชื่อมั่นในสิทธิการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีตามระบบประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของสุระชัย ชูผลา (2548) ที่พบว่าวิทยุชุมชนหลีกเลี่ยงการนำเสนอปัญหาภายในท้องถิ่น หรือประกาศทำทียอย่างชัดเจนที่จะละเว้นการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่นเพื่อลดความขัดแย้งและปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น

ข. การแก้ปัญหาช่องว่างทางดิจิทัลและการเชื่อมโยงสารสนเทศจากสื่ออินเทอร์เน็ตสู่รายการวิทยุชุมชน

ถ้าพิจารณาตามนิยามของ Schumacher (1973) วิทยุชุมชนมีคุณสมบัติเป็นเทคโนโลยีระดับกลางหรือเทคโนโลยีที่เหมาะสม อย่างไรก็ตามคุณสมบัติที่โดดเด่นนี้ของวิทยุชุมชนเพียงข้อเดียวไม่เพียงพอต่อการแก้ปัญหาช่องว่างทางดิจิทัล ลำดับต่อไปผู้วิจัยจะอภิปรายถึงปัจจัยรอบด้านและทิศทางการจัดการช่องว่างทางดิจิทัลระหว่างสังคมเมืองและชนบทในกรอบแนวทางการแก้ไขปัญหาช่องว่างทางดิจิทัล 4 ด้านดังนี้

นอกเหนือจากตัวชี้วัดเชิงปริมาณเช่นจำนวนคอมพิวเตอร์หรืออินเทอร์เน็ตต่อจำนวนประชากร การขยายโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อสารในพื้นที่ชนบทต้องมีเป้าหมายหลักคือ การกระจายการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานอย่างเท่าเทียมกันของประชากรกลุ่มด้อยโอกาสและรายได้น้อย จากผลการศึกษา ยังพบอุปสรรคด้านโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นปัจจัยเดิมๆ ที่นักวิจัยเคยชี้ไว้กว่าทศวรรษ ผู้จัดรายการวิทยุชุมชนในบทบาทผู้ปฏิบัติการช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางสารสนเทศไม่สามารถเข้าถึงคอมพิวเตอร์และเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้โดยสะดวก สภาพของจวช. เพื่อคนชุมชนบ้านแม่ฮักยืนยันทันถึงปัญหาความขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี โดยเฉพาะจำนวนคู่สายโทรศัพท์เพื่อการใช้อินเทอร์เน็ตรวมถึงความเสถียรของสัญญาณอินเทอร์เน็ตทำให้ผู้จัดรายการวิทยุชุมชนแม้จะมีทักษะการใช้เทคโนโลยีก็ยังไม่สามารถเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานการให้บริการอินเทอร์เน็ตอย่างเพียงพอ ส่วนในกรณีของ จวช. คนกลุ่มน้ำวาง สภาพชุมชนมีโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีที่ต่ำกว่าแต่ความแพร่หลายของอินเทอร์เน็ตอยู่ในรูปแบบเพื่อการค้า พื้นที่สำหรับใช้อินเทอร์เน็ตไม่ได้ถูกออกแบบมาเพื่อรองรับการค้นหาสารสนเทศ ผู้จัดรายการพึ่งพาอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงจากร้านเกมซึ่งสิ่งแวดล้อมไม่เอื้อต่อการหาข้อมูล และยังต้องรับภาระค่าใช้จ่ายเองอีกด้วย

ทักษะด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การใช้ประโยชน์จากสารสนเทศและสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างแพร่หลาย

ผลการศึกษาจวช. ทั้งสองแห่งชี้ให้เห็นว่าความแตกต่างของความรู้และโอกาสในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตในชีวิตประจำวันทำให้เกิดช่องว่างทางดิจิทัลระหว่างกลุ่มเยาวชนและผู้สูงอายุ การขาดโอกาสใช้อินเทอร์เน็ตในชีวิตประจำวันทำให้ผู้จัดรายการสูงอายุไม่ได้พัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีของตนเอง แม้ว่าจะมีระดับการศึกษาใกล้เคียงกับผู้จัดรายการซึ่งเป็นเยาวชน

เนื่องจากความสามารถด้านสารสนเทศเป็นทักษะที่กว้างกว่าทักษะด้านเทคโนโลยี ตามที่ American

Association of Library อธิบายถึงทักษะสองชนิดนี้ว่ามีบางทักษะที่ซ้อนทับกันอยู่ ความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีส่งเสริมความรู้ความสามารถด้านสารสนเทศ แต่ความรู้ความสามารถในสารสนเทศมุ่งเน้นเรื่องเนื้อหา การสื่อสาร การวิเคราะห์ การค้นหาสารสนเทศ และการประเมินสารสนเทศ มากกว่าเพียงแค่ระดับความเข้าใจ และทักษะการใช้เทคโนโลยี ทักษะการใช้จึงเป็นเพียงปัจจัยเบื้องต้นที่จะส่งเสริมการค้นหาสารสนเทศของผู้จัดรายการวิทยุ

ผู้จัดรายการวิทยุที่เป็นเยาวชนที่มีทักษะด้านเทคโนโลยีอยู่ก่อนแล้วจึงเข้าถึงสารสนเทศที่มีอยู่ในอินเทอร์เน็ตได้เองทันที แต่ก็ยังขาดทักษะในการวิเคราะห์และเลือกสรรเนื้อหาที่เหมาะสมกับสื่อวิทยุ อีกด้านหนึ่งผู้จัดรายการวิทยุผู้สูงอายุซึ่งใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตได้น้อยและประเมินทักษะทางเทคโนโลยีของตนเองต่ำใช้ชีวิตเป็นผู้ใช้สารสนเทศลำดับสอง คือขอให้ผู้จัดรายการที่มีทักษะค้นหาข้อมูลให้ตามที่ต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับที่ Ulrich (2003, p.7) พบว่าผู้ใช้ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศภายใต้โครงการลดความยากจนผ่านการใช้อินเทอร์เน็ตในเขตชนบทของประเทศจีนส่วนใหญ่ไม่ใช่คอมพิวเตอร์และไม่สามารถหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตด้วยตนเอง แต่มีวิธีการใช้แบบ “Proxy Users” หรือให้ผู้อื่น อย่างเช่น เจ้าหน้าที่ศูนย์หรือเด็กวัยรุ่น เป็นผู้ใช้อินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะการเปิดและใช้อุปกรณ์เพื่อค้นหาข้อมูลตามที่ตนเองต้องการ

การอบรมเฉพาะการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตที่เป็นอยู่ในปัจจุบันซึ่งมุ่งเน้นเพียงการใช้อุปกรณ์และเทคโนโลยีจึงไม่เพียงพอต่อการพัฒนาทักษะเพื่อลดช่องว่างทางสารสนเทศ แต่ควรขยายสู่วิธีการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อประโยชน์ในชีวิตประจำวันอีกด้วย รวมทั้งการขยายกรอบการใช้ที่หลากหลายเช่น แบบใช้ผ่านประสบการณ์คนใกล้ชิดเคียง “Proxy Users” การจัดทำคลังสารสนเทศ การแลกเปลี่ยนสารสนเทศ เป็นต้น

เนื้อหาหรือสารที่อยู่ในเว็บไซต์ภาครัฐต้องได้รับการพัฒนาควบคู่ไปกับโครงสร้างพื้นฐานด้าน

เทคโนโลยีสารสนเทศ Marcella and Baxter (1999) นิยามสารสนเทศสำหรับประชาชน (Citizenship Information) ว่าหมายถึงสารสนเทศที่ผลิตโดยภาครัฐหรือเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐ ทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น โดยสารสนเทศเหล่านี้มีคุณค่าต่อประชาชน ซึ่งรวมถึงประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันและต่อการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและกิจกรรมของรัฐ ดังนั้นบทบาทของภาครัฐจึงต้องรวมถึงการผลิตสารสนเทศที่จำเป็นต่อชีวิตของประชาชน และนำเสนอผ่านช่องทางต่างๆ ซึ่งรวมถึงเว็บไซต์ภาครัฐ นอกเหนือจากการขยายโครงสร้างพื้นฐาน

อย่างไรก็ตามจากการประเมินเว็บไซต์ภาครัฐ 5 กระทรวงหลัก ในฐานะแหล่งสารสนเทศสำหรับจัดรายการวิทยุชุมชน ซึ่งใช้การประเมินโดยผู้ใช้คือผู้จัดรายการวิทยุชุมชน กลับพบว่าเว็บไซต์ภาครัฐยังไม่เป็นแหล่งสารสนเทศที่ผู้จัดรายการเลือกใช้ เนื่องจากปัจจัยด้านการออกแบบเว็บไซต์และระบบปฏิสัมพันธ์ และเนื้อหาภายในเว็บไซต์ไม่ตรงตามความต้องการของผู้จัดรายการ

ข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับที่ Pettigrew และคณะ (2002) พบอุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศของผู้ใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ต กล่าวคือ แม้ว่าผู้ใช้งานมีโอกาสใช้อินเทอร์เน็ตและเข้าถึงเว็บไซต์แล้วก็ตาม แต่ก็ยังอาจมีอุปสรรคลำดับต่อมาคือการเข้าถึงเนื้อหาหรือสารสนเทศ เช่น สารสนเทศที่สืบค้นมาได้ไม่มีคุณภาพ ผู้ใช้มีปัญหาในการใช้เว็บไซต์เนื่องจากระบบปฏิสัมพันธ์ไม่ถูกออกแบบให้ใช้ได้โดยง่ายตาย เนื้อหาที่ต้องการตกหล่นเพราะบางเว็บไซต์ไม่บรรจุเนื้อหาไว้ครบถ้วนตามที่ระบุ รวมถึงปัญหาลิงค์ที่ไม่สามารถเชื่อมโยงได้

การที่ผู้จัดรายการวิทยุชุมชนไม่นิยมใช้เว็บไซต์ของภาครัฐเป็นปรากฏการณ์ที่สอดคล้องกับข้อมูลของ Thaweesak Koanantakool (2007) ที่ชี้ให้เห็นว่าเว็บไซต์ภาครัฐเป็นเว็บไซต์ที่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเยี่ยมชมเพียงร้อยละ 1.75 และจากการจัดลำดับเว็บไซต์รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government) ในระดับนานาชาติของ West (2007) ที่ประเมินเว็บไซต์ภาครัฐติดต่อกัน 10 ปี

ได้ประเมินเว็บไซต์ภาครัฐจำนวน 1,687 เว็บไซต์ใน 198 ประเทศ ประเทศไทยถูกจัดอยู่ในอันดับที่ 178 (จาก 198 ประเทศ)

จากข้อค้นพบของการวิจัยครั้งนี้ กล่าวได้ว่าสื่ออินเทอร์เน็ตและสารสนเทศภาครัฐยังไม่เพียงพอต่อการปิดช่องว่างทางข่าวสารและความรู้ของสมาชิกชุมชนบท เพื่อบรรเทาปัญหาดังกล่าว ภาครัฐควรใช้สื่ออื่นๆ โดยเฉพาะสื่อที่ผู้จัดรายการวิทยุสามารถเข้าถึง ง่าย ใกล้เคียง และเนื้อหาต้องถูกผลิตมาเพื่อการใช้กับสื่อวิทยุ และเข้าใจง่าย (Writing for ears) ซึ่งอาจจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่สามารถบรรจุเนื้อหาได้จำนวนมากเช่น หนังสือเล่มเล็ก และท้ายที่สุดรัฐต้องจริงจังกับการเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์และพัฒนาเว็บไซต์ภาครัฐให้เป็นแหล่งข้อมูลสำหรับประชาชนอย่างแท้จริง มิใช่การมีเว็บไซต์ไว้เพื่อใช้ประโยชน์เฉพาะภายในองค์กรเท่านั้น

ประเทศไทยควรจะพัฒนาโครงการนำร่องในระดับภูมิภาคเพื่อแสดงศักยภาพของสื่ออินเทอร์เน็ตเพื่อการจัดรายการวิทยุชุมชน จากการเรียนรู้จากประสบการณ์ของจวช.อื่น ผู้จัดรายการวิทยุในพื้นที่ที่ศึกษาเข้าใจถึงการเชื่อมโยงสื่ออินเทอร์เน็ตกับวิทยุชุมชนเพียงการใช้อินเทอร์เน็ตในฐานะช่องทางหนึ่งเพื่อการถ่ายทอดรายการที่ออกอากาศสู่กลุ่มเป้าหมายอื่นได้อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น แต่การเชื่อมโยงสารสนเทศจากสื่ออินเทอร์เน็ตเพื่อใช้ในรายการยังไม่เป็นที่รับรู้อย่างแพร่หลาย ประเทศไทยยังขาดตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมของการใช้ประโยชน์จากสารสนเทศในเว็บไซต์เพื่อการจัดรายการวิทยุชุมชนทั้งที่มีความเป็นไปได้สูงดังตัวอย่างที่ United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization หรือ UNESCO ได้ริเริ่มโครงการบูรณาการสื่อดั้งเดิมและนวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาชุมชน (Integration of traditional and innovative technologies for community development) ในปี พ.ศ. 2544 - 2546 UNESCO สนับสนุนการ

จัดตั้งศูนย์มัลติมีเดียชุมชน (Community Multimedia Centre - CMC) เชื่อมโยงกับสถานีวิทยุชุมชนที่มีอยู่ก่อนหน้าแล้ว วิทยุชุมชนทำหน้าที่เป็นสื่อหลักและอินเทอร์เน็ตเป็นส่วนสนับสนุน การบูรณาการวิทยุชุมชนกับอินเทอร์เน็ตทำให้การค้นสารสนเทศจากสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างต่อเนื่องผ่านการจัดรายการแบบ “Radio Browsing of the Internet” ผู้จัดรายการซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนำเสนอและอภิปรายข้อมูลข่าวสารจากเว็บไซต์ในภาษาถิ่น พร้อมทั้งปรับเนื้อหาให้เข้ากับความสนใจของผู้ฟัง ผู้ฟังสามารถขอข้อมูลข่าวสารโดยการโทรศัพท์ เขียนจดหมายเพื่อให้ผู้จัดรายการเป็นผู้ค้นหาข้อมูลและนำมาพูดคุยผ่านรายการวิทยุ ประโยชน์ที่ตามมาคือช่วยแก้ปัญหาการเข้าถึงสารสนเทศในอินเทอร์เน็ตผ่านการใช้ของผู้จัดรายการเพียงจำนวนน้อย แต่สามารถประสานสารสนเทศจากสื่อใหม่สู่ชีวิตประจำวันของผู้ฟังจำนวนมาก (Hughes, 2004; Fraser and Estrada, 2002) จากกรณีศึกษานี้ประเทศไทยสามารถนำรูปแบบนี้มาศึกษาและพัฒนาโครงการนำร่องในสถานีวิทยุชุมชนที่ผู้จัดรายการมีทักษะและความพร้อมในการใช้สื่อใหม่ และหรือที่สถานีวิทยุมีอินเทอร์เน็ตให้เชื่อมโยงอยู่แล้ว เพื่อหารูปแบบการใช้ที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทยแล้วขยายผลสู่สถานีวิทยุชุมชนเครือข่าย

ข้อจำกัดการวิจัย

1. ในระหว่างการวิจัย สถานีวิทยุชุมชนที่ศึกษาหยุดดำเนินการออกอากาศชั่วคราวหลายช่วง เนื่องจากปัญหาหลายประการ อาทิเช่น การประกาศห้ามออกอากาศชั่วคราวของคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.)³ ในช่วงเดือนกันยายน พ.ศ. 2549 ทำให้การวิจัยในบางช่วงดำเนินไปได้ไม่ต่อเนื่อง และไม่สามารถทำการวิจัยในหลายพื้นที่พร้อมๆ กันในระยะเวลาที่จำกัด

³ หลังจากมีการจัดตั้งรัฐบาลแล้ว คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ได้เปลี่ยนชื่อเป็น คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ

2. ช่วงเวลาที่ทำกรวิจัยเป็นช่วงที่ จวช. ได้ทดลองดำเนินการมาเป็นระยะเวลา 3-5 ปี ชุมชนมีความสนใจในตัวสื่อลดลงมาก กลุ่มผู้ริเริ่มก่อตั้งซึ่งเป็นผู้นำชุมชนหรือผู้นำความคิดได้ถอนตัวออกจากสถานี ทำให้การรวบรวมข้อมูลรวมถึงการดำเนินกิจกรรมการวิจัยเป็นไปโดยยากลำบากและขาดความต่อเนื่อง

3. ผู้จัดการรายการวิทยุชุมชนที่ศึกษาเข้ามาทำงานโดยระบบอาสาสมัคร และมีภาระด้านการประกอบอาชีพหรือศึกษา การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจึงใช้ระยะเวลายาวนานกว่าที่คาดไว้ ทำให้ช่วงระยะเวลาการทดลองและติดตามเชื่อมโยงสารสนเทศจากสื่ออินเทอร์เน็ตสู่วิทยุชุมชนมีระยะเวลาน้อยลง นอกจากนั้นการเก็บรวบรวมข้อมูลก็ใช้ระยะเวลายาวกว่าที่คาดไว้เช่นกัน เนื่องจากบางช่วงผู้จัดการรายการไม่มาจัดรายการ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์บทเรียนเพื่อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการเชื่อมโยงสื่ออินเทอร์เน็ตกับรายการวิทยุชุมชนเพื่อช่วยลดช่องว่างทางสารสนเทศระหว่างสังคมเมืองและชนบท ซึ่งจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหลายส่วนดังตารางด้านล่าง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการเชื่อมโยงสารสนเทศสู่รายการวิทยุโดยไม่ได้กำหนดรูปแบบรายการวิทยุชุมชนอย่างเฉพาะเจาะจง ผู้วิจัยในอนาคตควรค้นหาสถานีวิทยุชุมชนที่ยังคงมีรูปแบบการจัดรายการที่หลากหลาย เช่น รายการสนทนา รายการเพื่อให้ความรู้ ฯลฯ ซึ่งมีความต้องการสารสนเทศสำหรับจัดรายการปริมาณมากกว่ารายการเพลงประกอบสาระ จากนั้นจึงทดสอบการเชื่อมโยงสารสนเทศอีกครั้ง

2. ในอนาคตควรมีการวิจัยเชิงนโยบายเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการสนับสนุนและกำหนดทิศทางการดำเนินการวิทยุชุมชนของประเทศไทย โดยใช้วิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม เพื่อเปิดช่องทางให้ผู้ดำเนินการวิทยุชุมชนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นเพื่อสร้างนโยบายรวมถึง กฎ กติกา มารยาท หรือแนวทางปฏิบัติ (Code of Practice) สำหรับวิทยุชุมชน ตามพื้นฐานของความเป็นจริงและความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติจากสถานีวิทยุชุมชนแบบเพื่อนำไปประกอบการกำหนดนโยบาย

ตารางที่ 2 ข้อเสนอแนะเพื่อส่งเสริมการเชื่อมโยงสารสนเทศจากสื่ออินเทอร์เน็ตสู่รายการวิทยุชุมชน

ข้อเสนอแนะ	ระดับปฏิบัติการ	ระดับนโยบาย
ด้านโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศ	สถานีวิทยุชุมชน ควรขยายความร่วมมือกับหน่วยงานท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อเข้าถึงอินเทอร์เน็ตรวมถึงการพัฒนาทักษะการใช้งาน	รัฐ ต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพการใช้งาน และการเข้าถึงของกลุ่มคนด้อยโอกาส ควบคู่ไปกับการแข่งขันเชิงปริมาณโครงสร้างพื้นฐานต่อจำนวนประชากรรายหัว เน้นการเข้าถึง และการกระจายการเข้าถึงอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ทั้งในด้านราคา พื้นที่บริการ และ คุณภาพของบริการ
ด้านการพัฒนาศักยภาพของผู้ใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ	สถานีวิทยุชุมชน ควรส่งเสริมให้มีฝ่ายหาข้อมูลเพื่อทำหน้าที่ค้นหาสารสนเทศให้กับผู้จัดรายการรายอื่น ๆ ซึ่งอาจขาดทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือมีความรู้จำกัดเกี่ยวกับแหล่งสารสนเทศ หน่วยงานที่รณรงค์ สนับสนุน และส่งเสริมสื่อภาคประชาชน ค้นหา และส่งเสริมสถานีวิทยุชุมชนนำร่องเพื่อจัดรายการแบบ Radio browsing Internet นอกจากนี้เพื่อให้วิทยุชุมชนได้ดำรงอยู่และดำเนินการสอดคล้องกับปรัชญาดั้งเดิม หน่วยงานควรให้ความสนใจและดำเนินกิจกรรมการอบรมเพื่อต่อยอดแนวคิดวิทยุชุมชนอย่างต่อเนื่อง และการอบรมควรจะดำเนินงานให้สอดคล้องกับปัญหาเฉพาะหน้าที่สถานีวิทยุชุมชนเผชิญอยู่	รัฐ ควรพิจารณาให้หน่วยงานในระดับท้องถิ่นเช่น อบต. เทศบาล (ซึ่งเคยได้รับโครงการอินเทอร์เน็ตตำบล) และส่วนราชการอื่นๆ เป็นฐานสำหรับการใช้และการอบรมอินเทอร์เน็ตสำหรับประชาชนอย่างต่อเนื่อง รัฐ ควรสนับสนุนอย่างจริงจังให้ทักษะด้านสารสนเทศ (Information Literacy) เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการเรียนการสอนในระบบการศึกษา และส่งเสริมให้เป็นทักษะของประชาชนทั่วไปผ่านการศึกษานอกระบบเพื่อให้ประชาชนมีทักษะในการแสวงหาสารสนเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต
ด้านนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศ	หน่วยงานที่รณรงค์ สนับสนุน และส่งเสริมสื่อภาคประชาชน ควรให้ความช่วยเหลือสื่อวิทยุชุมชนในการระบุความต้องการด้านโครงสร้างพื้นฐานเนื้อหา และทักษะการใช้ เพื่อนำเสนอต่อรัฐให้พัฒนาเป็นแนวนโยบายต่อไป	รัฐ โดยกระทรวงหลัก ๆ ต้องเร่งให้ความสำคัญกับการผลิตเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันของประชาชน รัฐ ประเมินและพัฒนาโครงการ e-government อย่างต่อเนื่อง พัฒนาคุณภาพของสารสนเทศภาครัฐ พัฒนาเนื้อหาที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้ใช้การทดสอบการออกแบบเว็บไซต์กับกลุ่มผู้ใช้ที่หลากหลาย โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ชนบทและผู้ด้อยโอกาส และมีการประชาสัมพันธ์เว็บไซต์ (URL) เพื่อให้เป็นที่รู้จักของประชาชนผ่านช่องทางสื่อเดิมที่เคยใช้อยู่

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กฤติกาพร มลาสาณฑ์. 2548. **การใช้อินเทอร์เน็ตและช่องว่างทางดิจิทัลระหว่างประชาชนในสังคมเมืองและชนบทของประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- แพรวพรรณ ศรีแสนดี. 2548. **สภาพ ปัญหา และความต้องการการใช้อินเทอร์เน็ตตำบลในชุมชน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. สาขาโสตทัศนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรัณย์ธร ศศิธรณกรแก้ว. 2547. **การรับรู้และการยอมรับศูนย์บริการสารสนเทศชุมชนในชุมชนชนบทไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศาสตราจารย์ บุญศรี. 2549. **การบริหารจัดการและการผลิตรายการของวิทยุกระจายเสียง มมร. ล้านนา วัดเจดีย์หลวง และวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ วัดอินทขิล**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิวพร ศรีสมัย และ ประจิต อินทะกนก. 2547. **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการอินเทอร์เน็ตตำบล: กรณีศึกษาจังหวัดสุรินทร์**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สรสิริ วรรณ, หม่อมหลวง. 2548. **การวิเคราะห์การจัดการความรู้ของแหล่งการเรียนรู้ชุมชน : กรณีศึกษาวิทยุชุมชนในเขตภาคกลาง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุระชัย ชูผลกา. 2548. **บทบาทและสถานภาพวิทยุชุมชนไทยกับการมีส่วนร่วมของประชาชน**. แหล่งที่มา : <http://www.utcc.ac.th/amsar/about/documentth.html> [2005, January 09]
- อนุช อาภาภิรม. 2545. **การสื่อสาร : ความพยายามแสวงหาสื่อเพื่อสาธารณะในโลกยุคไร้พรมแดน**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนา.

ภาษาอังกฤษ

- Bazilai-Nahon, K. and Neumann, S. 2005. Gatekeeping in networks: A meta theoretical framework for exploring information control. **JAIS Sponsored Theory Development Workshop 2005**: pp.117-132. Nevada, Las Vegas.
- Bhattacharya Aramsri. 2005. **Community radio in Thailand: will the external influences endanger its emerging spirit?**, Master Thesis in Global Journalism. Department of Humanities. Orebro University.
- Eisenberg, M.; Lowe, C.; and Spitzer, K. 2004. **Information literacy : Essential skills for the information age**. Westport, Conn. : Libraries Unlimited.
- Fraser, C. and Estrada, S. 2002. Community radio for change and development. **Journal of the Society for International Development** 45(4): 69-73.

- Hughes, S. 2004. Bridging the Digital Divide. Available from : <http://portal.unesco.org/ci/fr/ev.php>. [2007, August, 12]
- Marcella, B.; Carcary, I.; and Baxter, G. 1999. "The information needs of United Kingdom Members of the European Parliament (MEPs)", **Library Management**, 20(3). 45-78.
- Pettigrew, K. E.; Durrance, C.; and Unruh, K. 2002. Facilitating community information seeking using the Internet: Findings from three public library-community network systems. **Journal of the American Society for Information Science and Technology**. 53. 894-903.
- Shoemaker, P. 1991. **Gatekeeping**. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Schumacher, E. F. 1973. **Small is beautiful: Economics as if people mattered**. New York. Harper Perennial.
- Stevenson, A. 2001. **The role of E-commerce in the development of the economy in Thailand: Bridging the digital divide**. Master of Arts. Chulalongkorn University.
- Thaweesak, Koanantakool. 2007. Important Internet statistics of Thailand. Available from:http://internet.nectec.or.th/document/pdf/20070824_Important_Intenet_Statistics_of_Thailand.pdf. [2008, March 12].
- Ulrich, P. 2003. **Future sustainability: If revenues are not enough, lower the costs. China's rural Internet information centres. A project to reduce poverty through access to ICTs in rural areas, UNDP(China)**. Available from: URL : <http://www.developmentgateway.org/node/133831/sdm/blob?pid=3483>. [2004, August 18]
- UNESCO. 2007. **Community Multimedia Centres**. Available from http://portal.unesco.org/ci/en/ev.php-RL_ID=1263&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html [2007, November 19]
- West, D. 2007. **Global E-Government, 2007**. Available from <http://www.insidepolitics.org/>. [2007, December 22]